

Dr Emilio Pallua
član suradnik JAZU

UDK 340.5
347.79
izvorni članak

SKORAŠNJI RAZVOJ COMMON LAWU
U ZAKONODAVSTVU I SUDSKIM PRECEDENTIMA

Ovaj članak obradjuje pripremni zakonodavni rad engleske Pravne komisije u godini 1983/1984. i razvoj u kojem se taj rad kreće. Zakonodavni rad izražen u nizu zakona koji se odnose na pomorsko pravo u cijelini ili djelomice kritički je prikazan. Na to se nadovezuje ocjena rješidaba Sudskog odbora Tajnog savjeta i Apelacionog suda Engleske kao i triju rješidaba američkih sudova u vezi s djelovanjem koje će imati na razvoj common lawa.

1. Rad engleske Pravne komisije 1983/84. 2. Limitation Act (Zakon o zastari), 1980, Foreign Limitation Periods Act (Zakon o stranim zastarnim rokovima) 1984, Merchant Shipping (dalje MSA) 1982, 1983. i 1984, County Courts Act (Zakon o "grofovijanskim" sudovima) 1984, Building Act (Zakon o gradnjama) 1984. 3. Sudske rješidbe: Sudski odbor Tajnog savjeta (dalje Tajni savjet) u slučaju "Mineral Transport and Ibaraka Maru" (1985) i u The Hing Cotton Mill Ltd. v. Liu Chong Hing Bank Ltd. (1985) kao i Apelacionog suda u Muirhead v. Industrial Tank Specialities & Others (1985), u The "Notos" (1985, u Sottobello v. Banco Tota & Acores (1985) i u Tossa marine comp. Ltd. v. alfred topfer Schiffahrts- gesellschaft m. b. H. (1985). 4. Američke rješidbe: Vrhovni sud SAD u Trans World Air Lines Inc. v. Franklin Mint Corp. & Al. (1984) i Apelacionog suda 5. područja SAD u Perusahaan UMUM v. New Tel Aviv (1983) i Vencedora Oceanica Navigacion S. A. v. compagnie Nationale Algerienne de Navigation and the Republic of Algeria (1984). 5. Zaključak.

1. Englesko zakonodavstvo je i nadalje vrlo plodno, a po nekim kritičarima i suviše. Posebnu ulogu ima u tom pogledu Pravna komisija ("Law Commission") koja djeluje već 20 godina⁽¹⁾, a temeljna joj je svrha "općenito pojednostaviti i osuvremeniti pravo" ("generally the simplification and modernisation of the law")⁽²⁾. U tom razdoblju je Komisija objavila 87 radnih spisa ("Working papers") koji su potakli diskusiju o određenim pitanjima, a preko 30 zakona je doneseno na temelju predložaka Komisije.

Medju najnovijim predloženim zakonskim rješenjima spominjemo samo one koji imaju šire načelno značenje u reformi prava. Na području obveznog prava (ugovornih i izvanugovornih obveza - "Contract and Tort") je revizija zakona o pravnom položaju malodobnika ("Infant Relief Act" 1874) koji bi trebalo staviti izvan

snage ("should be repealed") i zamijeniti novim, prema kojemu bi malodobnik koji bi bio slobodan od obveze morao vratiti što je dobio i prema kojemu bi možda (prema jednoj alternativi) bile granice njegove obveznopravne sposobnosti snižene na 16 godina.⁽³⁾ Drugo zanimljivo pitanje, i za stranog promatrača i poslovnog partnera, jest opseg dopustivosti upotrebe drugih dokazala izvan pismene ugovorne isprave ("written contractual document") koja dokazala modifciranju učinak isprave, a u sudskom postupku (tehnički naziv "Parol Evidence Rule").⁽⁴⁾ U pogledu odgovornosti za manjkave proizvode ("defective products") Komisija predlaže da se sačeka rezultate pregovora o Direktivama Evropske ekonomske zajednice.⁽⁵⁾ Već je duže vrijeme u toku proučavanje odredjivanja izvanugovorne odgovornosti ("liability in tort") za povredu povjerenja u dalnjem širenju informacije dobivene u povjerenju ("breach of confidence"). O ovom pitanju je već 1981. izdan izvještaj, ali na njegovom temelju nije izdan nikakav zakonski propis.⁽⁶⁾

Na području kaznenog prava je Komisija potakla i primila rad posebne stručne komisije (na čelu joj je bio profesor J. C. Smith, C. B. E., A. C.) - nacrt načela na kojima bi trebao biti zasnovan kazneni zakonik ("Criminal Code"). Taj rad će biti objavljen pa se očekuje da će dati povoda mnogim diskusijama.⁽⁷⁾ Treba istaći da je to prvi pokušaj da se dodje do opće kodifikacije kaznenog prava, tj. područja na kojemu je dosada common law bio temelj sudovanja. U pojedinostima zadaje posebne teškoće pojam dogovora za vršenje prijevara ("Conspiracy to Defraud"), jer odredbe Zakona od 1977. propisuju (čl. 1. i 5.) da se može utužiti samo odredjeni prijevarni dogovor, a da se više ne može zahvatiti šire kao što je to bilo moguće po common lawu. Alternative su ili popuniti praznine pojedinačnim odredbama ili se vratiti na šire shvaćanje common lawa. Međutim, ovdje se stvara novo područje nedopuštene upotrebe kompjutora radi osobne koristi ("illicit use of computers for personal gain") i opće pitanje neovlaštenog pristupa kompjutoru ("general question of unauthorized access").⁽⁸⁾

Za područje obiteljskog prava obradjene su brojne materije, ali Komisija poklanja posebnu pažnju stvarnim pravima. Ona se posebno bavi formalnostima potrebnim za prijenos prava na nekretnine, zatim čitavim područjem mortgagea i konačno režimom zemljišnog upravnika. Upravo s obzirom na zemljišni upisnik sukobljuju se dva

stajališta. Prema jednome trebalo bi zadržati sadašnje stanje prema kojemu je uvid u upisnik slobodan samo pod određenim uvjetima, a prema drugom stajalištu bi uvid u upisnik morao biti potpuno slobodan. Zanimljivo je da su odgovori (njih 400 na 46.000 razaslanih upitnika) koji su Komisiji stigli u omjeru 6:1 glasili u korist bezuvjetno slobodnog uvida. Uvijek u vezi sa stvarnim, napose upisanim pravima na nekretnine su nacrti o pravima koja postoje mimo upisa ("overriding interests"), o ispravljanju upisnika i o naknadama u vezi s time i konačno o manjim pravima ("minor interests").⁽⁹⁾ Radi pojednostavljanja povjesno uvjetovanih prava Komisija predlaže da se ustanovi novo pravo na zemlju ("new legal interest in land") koje bi nazvali zemljišnom obvezom ("land obligation").⁽¹⁰⁾

Znatan dio rada na zakonodavnim reformama je posvećen svremenom aktualnom (zadnjih pola stoljeća) području prava, a to su odnosi vlasnika, zakupaca i najmoprimaca zgrada i zemljišta, tj. vlasnika ("landlord") i najmoprimca ("tenant"). Tendencija u izradi tih propisa i u njihovom tumačenju u praksi je u korist najmoprimca, bez obzira na to o kojoj se kategoriji nekretnina radi (stan, poljoprivredno zemljište, poslovni prostori). Komisija si je zasada stavila u zadatak da obradi ograničene dijelove te materije, ne dirajući u opću reformu te grane prava ("landlord and tenant law").⁽¹¹⁾

Komisija je bila od svog početka vrlo zauzeta, ali i uspješna u svom radu na medjunarodnom privatnom pravu. Prihvaćeni su zakoni, izradjeni u nacrtu u Komisiji, o poligamičnim brakovima zaključenima izvan područja UK, a izradjuju izvještaj i nacrt o sukobu zakona u ženidbenom pravu.⁽¹²⁾ Na području izvanugovornih obveza izradjen je izvještaj o sukobu zakona ("in tort and Delict") kao temelj raspravljanja. Osnovno pitanje o kojem se radi je koje pravo treba primijeniti kada se radi o djelu koje se zbilo izvan UK ili u jednom drugom dijelu tog Kraljevstva.⁽¹³⁾ Naime, sadašnje temeljno načelo je da će se na tužbeni zahtjev primijeniti i lex loci delicti i lex fori, tj. da obveza mora biti predviđena u oba ta prava. To je donekle modificirala rješidba Kuće lordova u Boys v. Chaplin (1971)⁽¹⁴⁾, ali to rješenje ne zadovoljava. Izvještaj zaključuje da bi dva rješenja bila prihvatljiva: jedno, da se na tužbu o stranim izvanugovornim obvezama primijeni u UK pravo zemlje u kojoj se čin odigrao ili pak, drugo, pravo

zemlje s kojom ima najbližu vezu.^(14a) Sugerira se u izvještaju da bi trebalo postaviti pretpostavke za najčešće takve obveze kao što su tjelesne ozljede ili oštećenje imovine, ali i druge. Međutim, možda bi bilo najnužnije odrediti pretpostavke za najčešće obveze koje je to mjerodavno pravo ("proper law") tj. s kojom zemljom stranke i dogadjaj imaju najuže stvarne veze.

Domicil ("Domicile") je također predmetom revizije, a prijedlozi za tu reviziju su upravo u pripremnom stadiju. Ovo je pitanje od šireg značenja, jer Komisija ističe da se taj pojam primjenjuje ne samo u pravu UK nego i u SAD i zemljama Commonwealtha, dok se u drugim zemljama kao analogna nadovezna okolnost upotrebljavaju državljanstvo ili uobičajeno boravište ("habitual residence"). Bit će potrebno pratiti taj rad i prijedloge koji će biti izneseni, već radi posljedica tih rješenja ne samo s obzirom na poslovne odnose i na osobne veze s UK nego i sa zemljama koje će rješenja dana u UK vjerojatno slijediti (npr. Australija i Nova Zelandija).

U vezi s medjunarodnim privatnim pravom je i Zakon o stranim zastarnim rokovima (Foreign Limitation Periods Act, 1984, c. 16), a koji se temelji na izvještaju Komisije od 1982, br. 114, a o kojem govorimo više u prikazu zakonodavnih promjena.

Komisija se opet vratila na upravno pravo. Odbor koji je djelovao s privatnim sredstvima izradio je izvještaj za koji se očekuje da će biti objavljen još ove godine.⁽¹⁵⁾ Očekuje se da će to potaći i službeno preispitivanje svih dijelova upravnog prava. Djelovanje sudova na području upravnog prava već je osuđeno 1977, ali se ističe kako su ostala neriješena mnoga pitanja kao npr. naknada štete za nezakonite upravne čine ("unlawful administrative action"), zatim ugovori s upravnim ustanovama ("administrative agencies") kao i to da li su dosadašnji razlozi za sudsko ispitivanje upravnih akata dovoljni.

Komisija je sazvala i u rujnu 1984. održala seminar o građanskem postupku ("civil procedure"). Na tom seminaru zaključeno je da se taj rad nastavi uz sudjelovanje ureda Lorda Kancelara, predstavnika znanosti i prakse, i da obuhvati sva ona pitanja koja će zasjecati u to područje. Komisija je u svoj godišnji izvještaj preuzeila zaključni dio govora Lorda Templemana (suca Kuće lordova) i na taj način i sa svoje strane pokrenula pitanje kodifikacije gradjanskog postupka.⁽¹⁶⁾

Vidi se iz svega toga da pokraj dovršenih i uspjelih zakonskih nacrta i nastavka rada na brojnim pitanjima, Pravna komisija potiče studij i obradu nekoliko novih materija i to općeg dijela kaznenog zakona, reforme sudske nadležnosti u upravnom sudovanju i, možda, čak i kodifikacije gradjanskog postupka.

Uostalom, djelomične reforme u primjeni gradjanskog postupka koje je 1982. odbor pod predsjedanjem Lorda Scarmana (suca Kuće lordova) predložio i koje su primijenjene dale su neke rezultate. Naime, uvedena je mogućnost vodjenja apelacionih rasprava pred dva suca (umjesto tri) i dana je sugestija da zastupnici stranaka prije apelacione rasprave podnesu nacrt ("skeleton") svojih budućih izlaganja. O učinku tih promjena je Sir J. Donaldson M. R. u govoru u Apelacionom sudu dao sumarni prikaz. Zanimljive su njegove primjedbe na upotrebu iznošenja nacrta budućih usmenih izlaganja prije rasprave. On smatra da je nastala tendencija da se u njima iznose sva pravna izlaganja, a to se mora spriječiti, jer se ne želi prijeći na pismeni postupak. Isto tako on otklanja prijedloge da se ukine sudske godišnji odmor u kolovozu i rujnu, jer su u to vrijeme dovoljna dežurna vijeća. Proučava se da li bi bilo moguće sve podatke o radu gradjanskog odjela Apelacije obraditi kompjutorski. Sir J. Donaldson M. R. inače dosta skeptički nalazi da se ne može ići dalje ako se ne poveća broj⁽¹⁷⁾ sudaca. Ono što bi možda pomoglo bilo bi kada bi se izbjeglo da stranke podnose žalbe bez osnove što dokazuje to što se 77% žalba ili povlači ili odbija. On stoga apelira na zastupnike stranaka da ih u tom pogledu pouče i tako uštede ne samo vrijeme suda nego i velike troškove koje takve žalbe stoje. Čini se da se smije reći da to upućuje da nešto u kartici stranka - solicitor-barrister ne funkcioniра, a i to da netko nije u toku razvoja prava (precedenti).

2. Na zakonodavnem području spadaju u najzanimljivije promjene one koje su uslijedile najprije uspostavom preglednosti zakonodavstva o zastari, a zatim bitnom promjenom u stavu prema zastarnim rokovima stranih zakona.

Zastara je posljednji put bila za područje engleskog (dakle ne i škotskog) prava normirana u Zakonu o zastari od 1980. (c. 58) koji je bio zakon konsolidirajućeg značaja. Naime, temeljni propisi o zastari bili su sadržani u Zakonu o zastari od 1623 (21 Jakov I c. 16), koji je ostao netaknut do 1939, kada je donesen zakon o zastari. Oba zakona bila su utemeljena, kako se kaže,

na načelu "Interest reipublicae est ut sit finis litium", pa je ono ostalo mjerodavno i u sukcesivnim zakonima o zastari od 1963, 1975. i u izmjenama u Zakonu o amandmanima Zakonu o zastari 1980⁽¹⁸⁾. Donekle je iznimka od spomenutog načela što je Zakon o zastari od 1975. dao ovlaštenje sudu da produži zastarni rok ako se radi o zahtjevu na temelju tjelesne ozljede ili smrti.

Ovo je posljedica čudne nedosljednosti zakonodavca. Prema Zakonu o zastari od 1939. i za te tražbine postojala je zastara od 6 godina, ali je Zakonom od 1954 ("Law Reform/Limitation of Actions/ 1954") - skratio tu zastaru na 3 godine. Kada se u konkretnom slučaju ("Cartledge v. E. Jopling and Sons", 1963) pokazalo da početak zastarnog roka od časa postanka tražbine kod nekih tražbina za tjelesne povrede (*in concreto silikoza*) sprečava ostvarenje zahtjeva, jer je oštećenik doznao za svoju ozljedu tek iza isteka zastarnog roka, došlo je do zakonodavne reforme još iste, 1963. godine.⁽¹⁹⁾ U praksi se tekst pokazao nepodesnim pa je stoga donesen Zakon o zastari od 1975, koji je donio već navedenu iznimku od osnovnih ranijih načela svih zastarnih zakona, a na to je uslijedila još i reforma u Zakonu o amandmanima Zakona o zastari u 1980.⁽²⁰⁾ Zakon o zastari od 1980. je, kako smo već rekli, konsolidirajući zakon, pa je tako obuhvatio odredbe svih prijašnjih zakona o zastari (1939, 1963, 1975, 1980), a u njemu su samo izvršeni stilistički ispravci i dotjeran jezik što se pripisuje zasluzi redaktorice teksta.⁽²¹⁾ Zakon ima 41 član. Međutim, i Zakon i komentator ističu kako će pitanje produženja zastarnog roka zavisiti i od toga kako će na domaće pravo djelovati odredbe medjunarodnih konvencija koje obvezuju UK odnosno Englesku, a koje se odnose i na zastaru. Naime, ako se prihvati da *dies a quo* zastare teče od saznanja za nastanak zahtjeva, produžavanje zastarnih rokova je suvišno. Tako je 1980. najprije Zakon o izmjenama Zakona o zastari (LAA 1980) doduše uveo diferencirani *dies a quo* za zastare odredjenih tražbina, a konsolidirajući zakon od 1980. je te promjene zadržao. Kritike koje se upravljaju Zakonu od 1980. najčešće se odnose na odredbe koje su postojale već i u zakonima od 1623. i 1939. i stoljećima primjenjivane na temelju Zakona o zastari od 1623.⁽²²⁾ Trajanje toka zastare za neke tužbe sudu ili arbitraži su 3 godine, zatim 6 i 12 godina, a za neke tužbovine zahtjeve Krune i nekih duhovnih ustanova ("any spiritual or elemosynary corporation sole") 30

godina. Medjutim,iza 1980.će priznanje i djelimična isplata duga produžiti vrijeme zastare samo ako je učinjeno prije isteka roka zastare, jer se jednom isteklo vrijeme neće produžiti. Pod određenim uvjetima⁽²³⁾ moći će se odbaciti ("dismiss") tužbovni zahtjev ako je neopravdano zategnut postupak sa strane tužitelja (za arbitraže i drukčije rješidbe).⁽²⁴⁾

Medjutim, konsolidirajući Zakon o zastari od 1980. doživio je općezanimljivu dopunu u Zakonu o stranim zastarnim rokovima ("Foreign Limitation Periods Act, 1984., c. 16"). U uvodnom dijelu ovog Zakona kaže se da se on donosi da bi se utvrdilo da se svaki zakon koji se odnosi na zastaru tužbu u sporovima u kojima se dopušta primjena stranog prava ili odluka stranih sudova mora promatrati kao materijalni, a ne kao procesualni propis.⁽²⁵⁾ Taj se zakon odnosi samo na Englesku i Wales (čl. 7, st. 4), a stupit će na snagu kada Lord Kancelar naredbom ("by order") odredi (čl. 7, st. 2) i neće imati retroaktivni učinak na postupke započete u Engleskoj i Walesu prije njegova stupanja na snagu (čl. 7, st. 3, sl. a.).

Taj Zakon mijenja jedno od onih pravila common lawa o rješavanju sukoba zakona koje se najviše razlikovalo od kontinentalnih prava, upravo stoga što je englesko pravo uzimalo da su odredbe o zastari proceduralne prirode. Čl. 1 i 2 ovog Zakona određuju primjenu zastare stranog prava kad god pravila primjenljivog medjunarodnog privatnog prava upućuju na primjenu tog stranog prava. Medjutim, za početak točka zastarnog roka ima se primijeniti pravo Engleske i Walesa. Pojam "pravo" ("law") u odnosu na bilo koju zemlju ne uključuje njena pravila o medjunarodnom privatnom pravu pa ni sam Zakon od 1984. Ipak se strano pravo o zastari neće primijeniti ako je suprotno javnom poretku ("public policy"), a taj se pojam odmah definira tako da se kaže da je to slučaj kada bi primjena strane zastare prouzročila neopravdane tegobe ("undue hardship") nekoj osobi koja je ili bi mogla biti ("might be made") stranka u tom postupku (čl. 2, st. 1 i 2.). Ako se za slučaj odsutnosti stranke u postupku iz određenog područja sudbenosti ili zemlje ("specified jurisdiction or country") predviđa produženje ili prekid zastare, takav se propis u tom pogledu neće primijeniti ("shall be disregarded"). Za strane presude (tj. izrečene izvan Engleske i Walesa) koje su riješile pitanje zastare (pa čak i primjenom prava Engleske i Walesa) smatrati će

se da su meritorno riješile spor ("determined it on its merits") rješavajući to pitanje (čl. 3). Dalje se kaže da se pod odredbom o zastarama razumije i pozivanje na primjenu, produženje, prekid ili smanjenje zastarnog roka, ali i odredba da se može zahtjev utužiti bez određenog zastarnog roka ("indefinite period") (čl. 4). Konačno, taj se zakon primjenjuje i na arbitraže (čl. 5) i na Krunu pa i na sporove vojvodstava Lancaster i Cornwall (čl. 6).

Na području pomorskog prava došlo je do nekih novih zakonodavnih zahvata. Od tih je s medjunarodnog stajališta značajan Merchant Shipping Act (dalje MSA) 1982, koji unosi u britansko pravo Medjunarodnu konvenciju o pomorskim linijskim konferencijama od 1974, s uobičajenom kaluzulom da će stupanje na snagu biti naknadno određeno. Naprotiv, MSA 1983 (c. 13) je uveo za male brodove ("small ships") posebne upisnike, ali odredbe o tim upisnicima ne donose propise o mortgageima, pa će prema tome na mortgage tih brodova dolaziti do primjene opće odredbe o tom institutu. Kao "mali brodovi" smatraju se brodovi dužine manje od 24 metra. Izuzeti od upisivanja su po ranijem pravu bili brodovi manje opterećenosti od 15 tona, a sada su oni manje dužine od 13,7 metara.

S pomorskopravnog stajališta u pogledu pomorske sudske nadležnosti donosi neke promjene i Zakon o kotarskim sudovima ("Country Courts Act", 1984, c. 28).⁽²⁶⁾ O pomorskim postupcima ("Admiralty Proceedings") tih sudova govore čl. 26 do 31 i to čl. 26 o okružjima ("districts") oblikovanim za pomorske sudske svrhe, čl. 27 o pomorskoj sudbenosti ("admiralty jurisdiction"), čl. 28 o načinu vršenja ("Mode of exercise") pomorske sudbenosti, čl. 29 o troškovima pomorskih postupaka započetih u Prvostepenom суду ("High Court") koji su se mogli započeti u kotarskom суду, čl. 30 ograničenja za raspravljanje tužbi in personam u slučajevima sudara i sličnih sporova, i, konačno, čl. 31 daje pravila tumačenja u pomorskim sporovima pred ovim sudovima.

Orkužja pomorske sudbenosti (čl. 26) oblikuje Lord Kancelar, tako da može povjeriti pomorsku sudbenost za dio jednog područja takvog suda, za jedan takav sud ili za više područja tih sudova. To će učiniti naredbom na temelju zakona ("Statutory Instrument - dalje S. I.) prema Civil Courts Order 1983 (S. I. 1983, br. 713). Međutim, svi oni sudovi koji nemaju pomorsku sudbenost bit će

priklučeni području suda koji tu sudbenost ima, tako da će se uvjek moći izbjegći sudbenost pomorskog odjela Kraljičinog Stola Prvostepenog suda u Londonu, ako postoje uvjeti iz čl. 27.

Čl. 27 određuje da će unutar granica vrijednosti određenih u st. 2 tog člana⁽²⁷⁾ ti sudovi biti nadležni za sve sporove nabrojene u sl. a) do m) u st. 1 čl. 2.⁽²⁸⁾ Međutim, stranke mogu u pismenom sporazumu koji potpišu one ili njihovi punomoćnici prorogirati nadležnost bilo kojeg odredjenog kotarskog suda ("County Court") koji ima pomorsku sudbenost i mimo granica po vrijednosti ili mimo općih propisa o prostornoj nadležnosti samih tih sudova (čl. 27, st. 6). Izričito su isključeni od takve mogućnosti prorogacije prizovni sporovi Zakona o pomorskom plijenu od 1864. do 1916. (iako je to isključivanje bilo nepotrebno već prema samom tekstu tih propisa), a i u sporovima koji prema potvrди državnog tajnika spadaju u red sporova koji prema Konvenciji o plovidbi Rajnom od 1868. i svih njenih kasnijih revizija moraju biti presudjeni po toj Konvenciji. Vrijedi spomenuti da su oba ta ograničenja na snazi i za sve ostale britanske sudove. Propisi o ratnom plijenu se u svim evropskim državama temelje na medjunarodnom pravu, a mjerodavnost sudbenosti iz Konvencije o plovidbi Rajnom obvezuju sve njene države ugovornice.

Čl. 28 County Courts Acta 1984. bavi se načinom na koji će se pomorska sudbenost vršiti u tim sudovima in personam i in rem, ali i u ovrsi do osiguranja i u ovrsi radi namirenja. Svrha je da se u pogledu nadležnosti razluče postupci in personam od onih in rem. Kod tih sudova se može tražiti zaustavljanje broda samo ako je podnesena tužba in rem radi osiguranja, a inače se može zaustaviti samo u ovrsi do namirenja. U tim odredbama je rečeno prema kojim osobama mora postojati zahtjev, a da bi mogao biti osnovom zaustavljanja. Svrha tih odredaba je bila uskladiti englesko pravo s Konvencijom o zaustavljanju brodova od 1952, koju je U. K. raticiralo već 1959. Ipak se i tim novim odredbama prijavlja da nisu dosljedno provere odredbe spomenute Konvencije.⁽²⁹⁾ Pošto je Konvencija od 1952. u toku revizije, nije jasno da li su doista te odredbe u neskladu s izvornom Konvencijom.

Čl. 29 Zakona od 1984. određuje da u odredjenim sporovima ako Prvostepeni sud ("High Court") ne ovjeri da je bilo dovoljno razloga ("sufficient reason") za to da se postupak povede pred njim, neće biti nadoknadjeni tužitelju veći troškovi nego što su

oni u County Courtu ako ne uspije s više od 1000 funti, a nikački troškovi neće biti dosudjeni ako nije uspio s više od 350 funti. Očito se time želi stranke potaknuti na parničenje pred nižim sudovima, a odteretiti Prvostepeni sud Engleske i u njegovom pomorskom odjelu.

Čl. 30 propisuje da se zahtjevi koji se odnose na naknade štete, na tjelesne povrede ili smrt uslijed sudara brodova ili povrede pravila o izbjegavanju sudara na moru (MSA 1979, koji uvodi Konvenciju o tom predmetu od 1972. u domaće pravo) mogu in personam utužiti pred County Courts samo ako tuženi ("defendant") ima svoje redovno boravište ili poslovno sjedište u Engleskoj i Walesu, ili je zahtjev nastao iz dogadjaja u unutrašnjim vodama Engleske i Walesa ili se postupci koji iz toga sljede već raspravljaju ili su se raspravljali ili i dovršili u tom sudu. Zanimljive su definicije koje se u tom članu daju za pojedine pojmove pa ih navodimo u bilješci. (30)

Čl. 31 daje pravila za tumačenje pojedinih izraza u ovom, dopunskom dijelu, Zakona od 1984. Tako se određuje da pojam robe ("goods") obuhvaća i pojam prtljage ("luggage"), a da riječ zapovjednik ("master") ima isto značenje kao i u MSA 1984 (tj. obuhvaća svaku osobu koja zapovijeda brodom osim pilota), a da tegljenje i pilotaža u odnosu na zrakoplov označuju te radnje tako dugo dok zrakoplov pliva. Izričito se i dalje dopušta da se odbiju tužbe radi beriva zapovjednika i posade broda koji nije britanski brod, a isto tako se ističe da nije dopušteno zaustavljati brodove, izvrgavati ih prodaji, kao i zrakoplove i teret koji pripadaju Kruni. Za definiciju se upućuje na Crown Proceedings Act, 1947. Ta pak definicija određuje da se mora raditi o brodovima i zrakoplovima koji Kralju (1947. je vladar bio muškog spola) pripadaju putem njegove vlade u Ujedinjenom Kraljevstvu ("in right of His Government in the United Kingdom").

MSA 1984 (c. 5) donosi upravnopravne odredbe napose o mjerenu tonaže u vezi sa čl. 503 MSA 1894. i čl. 4, st. 2 MSA (Oil Pollution) 1971, koji su više tehničkog značenja.

Building Act 1984 (c. 55) odnosi se i na brodogradnju, a u definiciji u čl. 121, st. 2 kaže da se u pojam gradnje ("structure or erection") uključuje "vozilo, brod, hovercraft, zrakoplov ili bilo koje druge pokretne predmete bilo koje vrste u takvim prilikama koje po mišljenju državnog tajnika opravdavaju

da ih se tretira kao gradnje". Tom odredbom su odredbe o gradjenju protegnute i na brodogradnju kao uostalom i na druga vozila.
(31)

3. U posljednje vrijeme su se i opet pojavile rješidbe koje katkada dopunjaju ranije precedente ili pak i dublje zahvaćaju u common law. Nekoliko takvih rješidaba ćemo nastojati uokviriti u postojeće pravo.

Sudski odbor Tajnog savjeta (The Judicial Committee of the Privy Council", dalje u tekstu Tajni savjet), a onda i Apelacioni sud, su se i opet pozabavili pitanjem naknade štete trećim osobama od štetnika. Tajni savjet je u The "Ibaraka Maru", (32) australijskom slučaju, u presudi izrečenoj 1. VII 1985. (izrekao ju je u ime odbora Lord Fraser of Tullybelton) ustrajao na stajalištu L. J. Sruttona, naime da kod sudara brodova imaju pravo na naknadu štete vlasnik broda, zakupnik broda ("demise charterer"), ali ne i naručitelj u brodarskom ugovoru ("time charterer"), jer common law priznaje pravo na naknadu ekonomске štete samo onome koji je u posjedu ili je vlasnik pokretnine, a čija je ugovorno zaključena upotreba spriječena posljedicama čina štetnika ("wrongdoera"). Kod toga se Tajni savjet poziva na stalnu judikaturu od 1875. (33) dalje, pa sve do presude iz 1983. (34) Lord Fraser je posebno istakao da presuda Kuće lordova u Junior Books Ltd. v. Veitch Ltd. (1983) (35) doduše nešto proširuje odgovornost prema trećima, ali ne proširuje tu odgovornost toliko da bi se pravo na naknadu moglo priznati u takvim trećim osobama čiji se pravni naslov sastoji samo u njihovom ugovoru sa žrtvom postupka štetnika. (36) Na tu presudu se odmah 31. VII 1985. nadovezala presuda Apelacionog suda u Muirhead v. Industrial Tank Specialities & Others (1985) (37) koja se poziva na iste precedente kao i Tajni savjet u The "Ibaraka Maru", ali im dodaje još i najnoviju presudu Tajnog savjeta. U svom vodenjem votumu L. J. Goff se osvrće na presudu Kuće lordova u Veitch Co. Ltd. (supra), ali ističe da upravo ta presuda pokazuje da bi za to da se trećem oštećenom prizna naknada štete na temelju neispunjjenja očekivane ugovorne koristi trebalo utvrditi postojanje uže veze tužitelja s oštećenim predmetom. U slučaju pred sudom takvih posebnih veza nema, pa se stoga ni naknada štete ne može priznati. Obje ove presude ukazuju na pravac razvoja. Taj je konzervativan, jer sući očito smatraju da bi mijenjanje na-

čela otvorilo vrata nepreglednom mnoštvu zahtjeva, a misle da bi to bilo suprotno common lawu kako sada postoji. Dodajemo da bi to sigurno znatno otežalo i poskupilo osigurljivost odgovornosti.

(38) Zanimljiva presuda je donesena u Apelacionom sudu 29. VII 1985. u The "Notos".⁽³⁹⁾ Vodeći votum je izrekao Sir John Donaldson M. R., a oba člana vijeća (L. J. Parker i Belcombe) su se s tim suglasili. Ona razlikuje presudu Kuće lordova u The "Laura Prima" (1982) i u njoj prihvaćeno rješenje na temelju ugovornog uglavka različitog od onog u ovom slučaju ("The 'Notos'"). Naime, brodovlasnik utužuje prekostojnjice ("demurrage") za vrijeme za koje je drugi brod radio na obali ("sea-line"), zatim za vrijeme za koje su u luci Mohameda bili toliki valovi da se na obali nije moglo iskrcavat, i konačno za vrijeme za koje je brodu bilo naredjeno da napusti obalu radi prevelikih valova. Sud je stao na stajalište da brodovlasnik nema pravo na prekostojnjice ni za jedan od tih perioda, jer su odlučne riječi u uglavku br. 6 oslobođale naručitelja u brodarskom ugovoru plaćanja prekostojnjica ako se radi o okolnostima izvan kontrole uzimateљa u naval. Distinkcija od The "Laura Prima" je u tom što je u potonjoj bila predvidjena obveza naznačiti i pribaviti vez ("designate and procure") na koji se može stići kod dolaska ("berth reachable on arrival"), a u "Notosu" nije trebalo ništa naznačiti, jer je u toj luci postojala samo jedna mogućnost pリストjanja. Nadamo se da će u ovom časopisu ta presuda biti iscrpno prikazana, jer ukoliko ne bi bila izmijenjena u Kući lordova ona postavlja okvir za primjenu presude u The "Laura Prima".^(39a)

Na području bankovnog čekovnog poslovanja je Tajni savjet donio 3. VII 1985. u jednom honkonškom slučaju odluku koja će imati znatan utjecaj na razvoj tog poslovanja.⁽⁴⁰⁾ U firmi Tai Hing Cotton Mill (dalje Cotton Mill) za potpisivanje čekova bila je ovlaštена samo jedna osoba, ali jedan od knjigovodstvenih službenika je bio u mogućnosti da krivotvori potpis ovlaštene osobe. Tako je tokom godina pronevjereno 7 milijuna hongkonških dolara. Bankovni periodični izvještaji ("statements") o stanju računa se nisu godinama usporedjivali sa stanjem firminog knjigovodstva. Banke su (bilo ih je tri) teretile za te čekove firmin račun. Predmet spora bio je zahtjev firme da joj se vrati

glavnica i kamati. Nesporno je bilo medju strankama da se ima primjeniti englesko pravo. Firma je tvrdila da je to pravo utvrđeno rješidbom Kuće lordova u London Join Stock Bank Ltd. v. MacMillan (1918) i u Greenwood v. Martins Bank Ltd. (1933), a koje određuju samo da izdatnik čeka ne smije olakšati načinom izdavanja čeka njegovo krvotvorenje i da ako odozna za krvotvorenje to odmah banci javi. Banke su medjutim smatrali da je izdatnik čeka dužan poduzeti sve mjere da do krvotvorenja ne dodje, da je dužan usporedjivati bankovne izvještaje ("statements") koje periodično dobiva sa svim podacima i da bi se to moralio u ugovor implicirati ("implied term"), a i da bi izvanugovorno ("in tort") morala firma odgovarati s obzirom na bliske odnose banke i njenih klijenata ("customers"). Lord Scarman je izrekao odluku u ime odbora u kojoj je najprije utvrdio da do primjene mora doći englesko pravo, a Tajni savjet ne može mijenjati to pravo na temelju deklaracije iz 1966. koja se odnosi na Kuću lordova.⁽⁴¹⁾ Dalje je utvrdio da kada se radi o ugovornom odnosu ("contractual") nije ni potrebno ni preporučljivo upotrijebiti izvanugovorna načela ("in tort"). Otklonio je i impliciranje širih obveza u ugovorne obveze koje postoje medju strankama. Ako banke trebaju jaču zaštitu neka je ili ishode od zakonodavca ili neka unesu u svoje ugovore odgovarajuće uvjete. Najbrže rješenje za nesumnjivo postojeći problem je onaj otvaranja odgovarajućih ugovora o tekućim računima, jer je zakonodavni put polaganiji. Ova presuda nesumnjivo primjenjuje postojeće pravo, ali kad bi bila raspravljana u Kući lordova ne čini nam se nipošto sigurnim da se ne bi na osnovi deklaracije iz 1966. pristupilo reviziji dosadašnjeg stanja prava. U svakom slučaju je ova presuda Tajnog savjeta za sada sasvim odlučan uput na to kakvo je stanje common lawa, i kako se prema tome tamo gdje se primjenjuje englesko pravo mora riješiti problem postavljen u ovom slučaju.

Apelacioni sud je imao prilike rješavati problem dopusti-vosti ispitivanja motiva radi kojih je donesena odluka strane vlade. Apelacioni sud je u Settebello v. Banco Totta & Acores 19. VI 1985.^(41a) donio presudu u kojoj je otklonio zahtjev da se ispitaju svjedoci zamolnim putem u Portugalu i u SR Njemačkoj sa svrhom da se utvrdi koji su motivi vodili portugalsku vladu kada je donijela zakonsku naredbu od 20. IV 1982. kojom je od-

redila da portugalska poduzeća za koja je proglašeno da su u teškom ekonomskom stanju ("critical economic condition") mogu obustaviti jednostrano pravo na brisanje bilo kojeg ugovora za vrijeme koje će se odrediti prema spomenutoj naredbi. Radilo se o ugovoru o gradnji broda supertankera u portugalskom brodogradilištu koji je trebalo izručiti naručitelju-tužitelju liberijskom poduzeću (koje je bilo slijednik panamskog poduzeća), a koji je broj trebao biti dovršen do kolovoza 1978., a najkasnije do 20. IV 1982. - Tužena banka je jamac za predujmove koje je naručitelj platio, pa se od nje traži vraćanje tih iznosa s kamatima (ukupno 25 milijuna dolara) pošto je tužitelj brisao ugovor o gradnji broda. Sva tri člana vijeća Apelacionog suda pozvala su se na to da neće ni sami ni zamolnim putem ispitivati svjedočke o nakanama prijateljske strane vlade u donošenju takve naredbe sa zakonskom snagom, a kod toga se pozivaju na slobodnu ocjenu suda ("exercise of judicial discretion"). Ova je presuda sasvim u skladu s općim stajalištem engleskih sudova da se primjenjuju strani propisi na odnose koji se odvijaju unutar tih stranih zemalja ili, kako je jedan od sudaca istakao, engleski sudovi ne bi ispitivali motive radi kojih je podnesen neki zakonski prijedlog engleskom parlamentu. U ovom je slučaju neobična koincidencija datuma zakonske naredbe i dana na koji je nastupila za stranog suugovarača ovlast brisanja brodogradjevnog ugovora. Drugo je pitanje koje će ekonomske reperkusije imati ovo rješenje spora, koje nam se čini da drukčije nije ni moglo uslijediti.

Apelacioni sud je u Tossa Marine Company Ltd. v. Alfred C. Topfer Schiffahrtsgesellschaft m. b. H. 11. VII 1985.⁽⁴²⁾ utvrdio da brod nije nesposoban za plovidbu, ako nema plavu kartu slobodnih sindikata transportnih radnika i što je uslijed toga izložen bojkotu s njihove strane. Prema toj jednoglasnoj odluci koju je izrekao L. J. Kerr ugovorni uglavak da će brod biti u svakom pogledu sposoban za službu koju se od njega očekuje, očito ukazuje na fizičko stanje broda, a prema Hong Kong Fair Shipping Co. v. Kawasaki Kishu Kairka Ltd. (1962) to znači jamstvo sposobnosti za plovidbu ("warranty of seaworthiness") i obvezu imati dovoljnu i sposobnu posadu radi vodjenja broda ("acquiring the provision of a sufficient and competent crew"). Prema presudama od Levy v. Costerton (1816) do The "Madeleine" (1967) sma-

tra se da sposobnost za plovidbu uključuje i dužnost imati na brodu sve one svjedodžbe ("certificates") koje se prema zakonima i upravnoj praksi države zastave ili luke u koju brod plovi zahtijevaju (tako prema The "Aquacharm" 1982). Medutim, to ne obuhvaća dokumente koje izdaje jedna samozvana i izvanpravna organizacija kao ITF ("of a selfappointed and extre-legal organization such as ITF"). Apelacioni sud je smatrao da je prvo-stepeni sudac ispravno prihvatio žalbu protiv arbitražne odluke u kojoj je pogrešno primijenjeno pravo ("misdirected himself in law") pa je prema tome prvostepeni sudac postupao u skladu s namjerama ("policy") Zakona o arbitraži od 1979, kako je protumačen u The "Nema" (1982).⁽⁴³⁾

Ova presuda spada u niz onih kojima su dali povoda sukobi ITF s brodovlasnicima brodova zastava država s otvorenim upisnicima. Opasnost od bojkota, jer nije udovoljeno uvjetima koje ITF postavlja u pogledu tretmana pomoraca i o tome ne postoji predvidjena (sa strane ITF-a) isprava ne čini brod nesposobnim za plovidbu u smislu u presudi citiranih presuda. Ova će presuda svakako imati i dalnjih reperkusija, a može se očekivati da bi pošla i do Kuće lordova. Medutim, u ovom je slučaju manja vjerojatnost da bi se dosadašnja judikatura promijenila.

S gledišta osebujnih problema s kojima se negleski sudovi katkada bave, navodimo rješenje Odbora privilegija Kuće lordova od 23. VII 1985,⁽⁴⁴⁾ u kojem je priznao pravo na popunjjenje grofovskog naslova i s tim skopčanih prava nakon 1793. od njegova prestanka i da predloži Kraljici da prizna predlagatelju Patriku Andrew Wentworthu Hope Johnston of Annandale and that Ilk pravo na naslijedstvo naslova i da ga proglaši ovlaštenim na naslov i dostojanstvo grofa od Annadalea i Hartfelda u škotskom peerageu koji je stvorio ("created") kralj Karlo II 1662. U ovom su predmetu preci predlagatelja pretrpjeli neuspjeh 1844. i 1879. jer su se pozivali na povelju kralja Karla II iz 1661, u kojoj je bilo ponešto nejasno riješeno pitanje naslijedivanja naslova preko ženskog koljena (a predlagateljevo pravo se izvodi na temelju ženskog koljena), pa prema tome ovaj postupak koji se vodi na temelju povelje iz 1662. nije prejudiciran ishodom postupaka na temelju povelje iz 1661. Osim toga članovi odbora su utvrdili da postoje precedenti je jedan naslov dvaput podijeljen, pa su tako na temelju grofovstva Mar ("earldom of Mar") u Kući lordova

zastupane dvije obitelji. Osim toga je naglašeno da u škotskom pravu nema zastare naslijednih prava i prava izvedenih iz krvnog porjekla, ukoliko nije netko već stekao posjed odnosnih prava.

Ova odluka je zanimljiva iz tog razloga, što utvrđuje da takva prava ne zastaruju u škotskom pravu, zatim da rješava o jednom zahtjevu koji je nastao već pred dva stoljeća (1793. godine) i da je moguće da vladar podijeli isti naslov dvaputa, a u ovom slučaju i istim osobama. Svakako ova odluka je izvan redovitih jursdikcijskih zadataka Kuće lordova.

4. Američke i engleske rješidbe su često jedne za druge "persuasive authorities" iako ne "binding authorities". Ovo je razlog zašto nam se čini umjesnim ovdje navesti nekoliko američkih rješidaba koje mogu biti od utjecaja i izvan SAD-a.

Rješidba Apelacionog suda 5. područja SAD-a od 15. VIII 1983.⁽⁴⁵⁾ potvrdila je prвostepenu presudu s kojom je na temelju načela "forum non conveniens" odbijena nadležnost američkog suda za prosudjivanje spora o sudaru na otvorenom moru i to u postupku in rem, ali je ovo odbijanje nadležnosti uvjetovalo s time da tuženi (koji je prigovorio nadležnost) mora pristati na nadležnost engleskog suda u Londonu i tamo prebaciti jamčevinu koju je položio kod američkog suda radi oslobođanja broda od zaustavljanja. Apelacioni sud u svojoj odluci citira The "Belgenland" (1884) u kojemu je bilo dopušteno da se provede postupak in rem zbog sudara belgijskog i norveškog broda na otvorenom moru, ali iza toga citira i presudu Vrhovnog suda SAD-a u Gulf Oil Corp. v. Gilbert (1947). I ta je presuda dopustila prihvatanje nadležnosti, ali je u njoj izrečeno da se ne smije olako odbiti izbor foruma koji je tužitelj izvršio, no da ipak treba odbiti nadležnost i dopustiti izbor drugog foruma, ako je to u interesu pravde ("dismissal be necessary in the interest of convenience and justice") i ako je omjer privatnih i javnih interesa oštro u korist tuženoga ("the balance of public and private interests is strongly in favour of the defendant"). Na taj način je Vrhovni sud u nepomorskom sporu proširio načelo forum non conveniens i na područje općeg, nepomorskog prava. Osim toga, kako Apelacioni sud kaže, bitno je pitanje prema vrhovnoj rješidbi kakav je omjer konvenijencije dviju stranaka. Samo 5. područje je u Motor Distributors v. Olaf Pedersen's Rederei A/S (1957) prihvatio nadležnost, a odbilo prigovor forum non conveniens. U toj

presudi se pošlo do toga da su sudovi svih instanca postavili sudsko načelo ("judicial policy") u ovoj materiji u pravilu ("rule") da u pomorskim in rem tužbama sudbenost treba prihvati ukoliko to ne bi prouzročilo nepravdu.⁽⁴⁶⁾ U novoj presudi od 15. VIII 1983. vijeće smatra da takvo pravilo ne postoji i da je ispravno stajalište iz presude Gilbert (*supra*), a ne ono iz presude Motor Distributors (*supra*). Naime, najprije mora tužitelj dokazati da postoje uvjeti za postupak in rem, a tek iza toga je tuženi dužan dokazivati kako je drugi forum podesniji od onoga kojega je tužitelj izabrao. Sud smatra da bi glavni razlog za zadržavanje nadležnosti bio što je tužitelj izabrao ovaj forum, ali su inače svjedoci, osiguratelji i po osigurateljima angažirani vještaci locirani u Londonu. Jedino što čini neku razliku je to što teretu koji se prevozio na brodu koji je skrivio sudar prema engleskom pravu neće odgovarati brodar tog borda za dio koji bi on morao nadoknaditi strani tereta, a po američkom pravu bi za to odgovarao. Stoga je sud smatrao da više razloga govori za nadležnost alternativnog, londonskog foruma, ali je samo uvjetno prihvatio prigovor forum non conveniens pod uvjetom da će tuženi u roku od 40 dana pristupiti alternativnom forumu.⁽⁴⁷⁾ Ova presuda pokazuje smjer u kojem bi se mogla razvijati američka judikatura, ali i ona drugih zemalja. Uvodjenje naime uvjetnog odbijanja nadležnosti doprinosi tome da se izbjegne nepravda koja bi nastala kada bi se brod i jamstvo oslobođili, a dužnik-tuženi izbjegao sudbenost u kojoj je osiguranje tražbine zaustavljanjem broda i susljednim polaganjem jamčevine bilo postignuto.

Rješidba Vrhovnog suda SAD-a u Trans World Airlines Inc. v. Franklin Mint Corp. & Al. od 17. IV 1984.⁽⁴⁸⁾ je većinom glasova odlučila o pitanju primjene zlatne klauzule čl. 22. Varšavske konvencije o zračnom prijevozu od 1929. (dalje Konvencija).⁽⁴⁹⁾ Spor se svodio na pitanje koja je granica odgovornosti zračnog vozara prema čl. 22 Konvencije. Naime, odgovornost vozara za 1 kg tereta je ograničena po Konvenciji na 250 zlatnih Poincaré franaka. Prema Par Value Modification Act 1972. i njegovoj izmjeni 1973. unca zlata je vrijedila 42.22 dolara, a Uprava civilnog zrakoplovstva ("Civil Aeronautics Board" - dalje u tekstu CAB) je uslijed ovlaštenja dobivenog na temelju Saveznog zakona o zrakoplovstvu ("Federal Aviation Act") od 1958. iznos iz Konvencije

pretvarala u domaću valutu u skladu s odredbom druge rečenice st. 4 čl. 22 Konvencije. Nakon 1972. taj je iznos bio 9.07 dolara za funtu tereta. Medjutim, Kongres je ukinuo 1978. Par Value Modification Act od 1972/3, pa je tako prestala vrijediti odredba o zakonskoj internoj vrijednosti zlata. Iz toga je slijedio ovaj spor o tome da li je tim zakonodavnim procesom onemogućeno ostvarenje ovlaštenje iz st. 4 čl. 22 Konvencije o pretvaranju iznosa odgovornosti u domaću valutu. Većina je stala na stajalište da ukidanje jednog internog zakona ne povlači za sobom i ukidanje medjunarodnog sporazuma⁽⁵⁰⁾, a to tim više što, naglašuje većina, niti zakon od 1972. o zakonskoj vrijednosti zlata, niti zakon od 1978. koji ga ukida ne spominju Konvenciju. Većina smatra da se kod tumačenja medjunarodnih ugovora mora uvažavati primjenu takvog sporazuma u praksi država, pa većina citira Montrealski protokol br. 4 i u njemu utvrđenu odgovornost po kilogramu od 17 SDR i primjenu te granice u brojnim državama ugovornicama Konvencije. Osim toga, većina drži da bi primjena zlatne klauzule kao sadašnje vrijednosti zlata značila tjerati zračne vozare na tržište zlata i uvesti potpunu nestabilnost granice odgovornosti, tj. upravo obratno od onoga što je bila svrha unifikacijske konvencije. Odvojeno mišljenje suca Stevensa ukazuje na to da je uslijed toga što je Zakon od 1978. ukinuo Par Value Modification Act 1972. ukinut i odnos zlata prema dołaru, pa je stoga, kako Apelacioni sud u svom judikatu kaže, nemoguće izvršiti odredbu Konvencije ("unenforceable"), pa je prema tome, po mišljenju toga suca, trebalo ili ispuniti obvezu iz Konvencije ili Konvenciju revidirati ili Konvenciju otkazati. On, Stevens, smatra, citirajući izjave sudaca u brojnim precedentima, da je nedopušteno unositi u zakone, a pogotovo u medjunarodne ugovore tekstove kojih u njima nema. Pretvaranje medjunarodne granice odgovornosti u domaću valutu je dopušteno, ali samo zakonskim putem, a ne na nivou upravnog rješenja.

Ova presuda je interesantna napose stoga, što obilato iskoristava pripremne radove kako za Konvenciju tako i američke zakone od 1972. i 1978., i što pokazuje tendenciju da izadje ususret potrebama prakse, čak i vrlo smionim konstrukcijama teksta. Većina se kod toga poziva na to da odluke CAB nisu ni protuustavne ni protuzakonite, ali ako bi se prihvatiло odvojeno mišljenje onda bi bile protuzakonite, jer unose u medjunarodni tekst nešto

čega u njemu nema. Ono što začudjuje je to što Senat nije ratificirao Montrealski Protokol br. 4, jer bi ta ratifikacija oduzela podlogu ovom sporu, budući da bi nova granica odgovornosti bila ona iz međunarodnog sporazuma. (51)

Na području imuniteta stranog suverena donio je Apelacioni sud 5. područja SAD-a u sporu Vencedora Oceanica Navigacion S. A. v. Compagnie Nationale Algerienne de Navigation (dalje C. N. A. N.) and Republic of Algeria presudu koja utvrđuje opseg suverenog imuniteta. (52) Brod tužitelja bio je na otvorenom moru spašavan od tuženog alžirskog poduzeća. Spašavatelj nije prihvatio nalog tužitelja da odvede brod u Palermo, nego ga je odvezao u alžirsku luku, a iz te ga je premjestio u drugu luku. Spašavatelj je zahtijevao, kako presuda kaže, nagradu veću od vrijednosti spašene imovine (27 milijuna dojara) i nije prihvatio ponudu iznosa kojeg je nudio tužitelj (5 milijuna dolara). Brod je u luci potonuo, a tužitelj nije dobio ovlaštenje da ga digne i ukloni iz alžirskih voda. Pomorskopopravni organ je zaplijenio podrtinu s time, da će se utržak upotrijebiti za zakladu za mornare i njihove obitelji. Većina je presudila da u tumačenju Federal Sovereign Immunity Act 1976. (dalje FSIA) treba najprije utvrditi da postoji veza ("nexus") izmedju zahtjeva na koji se tužba odnosi i poslovanja suverena, a smatrala je da je C. N. A. N. državno poduzeće koje se može pozvati na državni imunitet, ako ne dolazi do primjene nijedan od izuzetaka od imuniteta. (53) U konkretnom slučaju to nije dokazano. Otklonili su primjeniti načelo da je dovoljno da tuženi, tj. C. N. A. N., obavlja poslovanje u SAD-u ("doing business"). Odvojeni votum suca Higginbotham s obzirom na obrazloženje tvrdi da se umjesto riječi "nexus" kod tumačenje FSIA mora uzeti pojam "obavljanja poslovanja" ("doing business") i da se strane trgovacke jedinice moraju izjednačiti sa svakim drugim stranim poduzećem. Opasnost, koje se većina boji, tj. da bi uz ovakvo tumačenje pojmove mogla doći do naviranja stranaca pred američke sudove s takvim sporovima, otežavajući odnose SAD-a sa stranim državama, može se otkloniti primjenom načela "forum non conveniens" (v. gore).

I ova presuda pokazuje kako su američki sudovi suzdržljivi kada se radi o ograničavanju imuniteta stranog suverena, pa je ona u tome primjerno suzdržljiva.

5. Razmotrili smo u ovom članku najnovije pripremne radove za zakonodavne reforme u raznim granama prava u Engleskoj, a i neke nove zakone i rješidbe koje su u vezi sa zakonima dale nove poticaje razvoju engleskog prava. Zanimljivost tih materijala je to veća, što značaj londonskih arbitraža u stvaranju svjetske pravne prakse nameće posebnu pažnju koju se mora pridavati common lawu Engleske, ali i zakonskom pravu i kodifikacijama koje su za sada fragmentarno u toku. Pri tome se mora napomenuti kako Tajni savjet ne može promijeniti stanje prava Engleske tada, kada je ugovorena primjena engleskog prava. Tako isto kod preispitivanja arbitražne odluke, u granicama dopuštenim Zakonom o arbitraži od 1979., neće se moći zaobići englesko pravo kako je utvrđeno rješidbama Kuće lordova i Apelacionog suda. To posebno izlazi iz presude Kuće lordova u The "Nema" (1981) koju u tekstu spominjemo. Razmjerno široka sudska nadležnost suda evropskih zajednica i obrazlaganje njihovih presuda utječe i na englesko zakonodavstvo ali i na metodu rada engleskog pravosudja, pa dovodi i do zbližavanja common lawa s kontinentalnim pravima, pogotovo u suvremenim zakonodavnim reformama. Nije moguće jednako pratiti praksu, zakonodavnu i judikaturnu, Sjedinjenih Država, jer je ta znatno šira i obilnija, a federalno pravo se križa i s državnim pravima. Ipak se može reći da je na području pomorskog, zračnog i trgovačkog prava postignuta odlučna prevaga federalnog prava. Naš izbor judikaturnog američkog materijala u ovom članku je upravo time opravdan.

-
- (1) O radu Pravne komisije v. pobliže u ovom časopisu E. Pallua, *Suvremeni razvoj engleskog prava u zakonodavstvu i sudskim precedentima*, br. 100, str. 193 i d.
  - (2) Isječak je citiran iz teksta Law Commission (u daljem tekstu L. C.'Ninetenth Annual Report 1983(4) HMSO 1985, No. 140, str. 1). Taj stavak u izvorniku glasi: Under that Act the Law Commission is required... to keep under review all the law... with a view to its systematic development and reform, including in particular the codification of such law, the elimination of anomalies, the repeal of obsolete and unnecessary enactments, the reduction of the number of separate enactments and generally the amplification and modernization of the law." Tako je doista prema zajedničkom prijedlogu engleske i škotske L. C. opozvan veliki broj zakona (prijedlog u L. C. br. 87 L. C.). Mnogi od tih zakona potječu od

Henrika VII i Henrika VIII, ali i kraljice Mary i Filipa II, no i od vladara našeg stoljeća. Brojni zakoni su tek u Zakonu od 1978. dobili svoje kratke naslove (koji se redovito u tekstu svakog zakona predviđaju) pa među njima jedan zakon kraljice Mary iz 1554, jedan kralja Gjure IV iz 1822. i jedan kraljice Vikotrije iz 1854.

- (3) Ibidem, str. 13 i d.
- (4) Ibidem str. 14. Za historijsku perspektivu o tom pravilu u vezi s djelovanjem sudova common lawa i equitya ("Chancery and equity") v. napose J. H. Baker, *An Introduction to English Legal History*, London 1974, str. 87 i d. i 270 i d.
- (5) L. C., br. 140, str. 15.
- (6) Ibidem.
- (7) Ibidem str. 16. Kazneno pravo je velikim dijelom osnovano na common lawu, ali i tamo gdje postoje zakoni ti su često vrlo stari kao npr. Zakon o veleizdaji iz 1351. V. za razvoj kaznenog materijalnog prava J. H. Baker, o. c., str. 494 i d.; H. Manchester, *Modern Legal History*, London 1980, str. 194. Za sredovječnu prošlost v. Pollock and Maitland, *The History of English Law*, vol. 2, Cambridge 1968, str. 462 i d., a napose za veleizdaju str. 502 i d. i tamo navedenu kazuistiku na temelju zakona od 1351. i prije njega.
- (8) L. C. No. 140, str. 16 i d. Ne navodimo na odgovornosti za anonimna pisma, zatim uvrede koje dosižu značaj "character assassinations" i reviziju odredaba o povredama vjere i bogoštovlja, jer su to pitanja koja ne ulaze u okvir općeg razvoja engleskog prava, napose ne s gledišta uporednog prava.
- (9) "Overriding interests" su prema čl. 90, st. 1. Land Registration Acta 1925 (Zakona o upisivanju zemljišta od 1925) neupisana prava koja terete upisana prava, a to su opterećenja, prava i interesi koji se nabrajaju u toj točki Zakona od 1925. Stranka koja želi utvrditi da je slobodna od takvih opterećenja ili pak da takva prava postoje, može ustati odgovarajućim zahtjevom, pa ako se utvrdi oslobođenje od takvog prava to treba upisati u upisnik o vlasništvu ("property register") po čl. 197 st. 1.1 i 6 cit. Zakona. "Minor interests" su pak prava koja se mogu zabilježbom ("notice"), zabranom ("inhibition") ili opomenom ("caution") upisanom u upisniku zaštititi. V. L. Curzon, *Land Law*, London 1968, str. 254 i d. Opširnije u Cheshire's Modern Law of Property, Twelfth Ed. by E. Burn, London 1976, za "overriding interests" str. 722 do 777 koji se nabrajaju, a za "minor interests" str. 777 do 783, a jedni i drugi su definirani u čl. 3/XV i XVI LRA 1925.
- (10) L. C. No. 140, str. 26.
- (11) Ibidem. Sada je L. C. predložila dva svoja nacrta i to koja se odnose na ugovore o najmu) ("Report on covenants Restricting Dispositions, alterations and Changes of the User-Covenant Report") i na prestanak najma ("Report on Termination

of Tenancies - The Termination Report"). L. C. je već u svom izvještaju za 1982(83) L. C. No. 131, str. 22 i d.) kritički iznosila odugovlačenje zakonodavnog rješenja odnosa najmodavca-vlasnika i najmoprimca, a radi neodlučnosti vlade da pristupi konačnom rješenju, iako je rješenje tog odnosa u programu Komisije već od 1965.

(12) Ibidem, str. 28.

(13) Ibidem.

(14) Rješidba Kuće lordova od 23. VI 1969. u Chaplin v. Boys (LLR 1969, 2, 487 i Upppk br. 45/1970, str. 64) bila je u rezultatu u skladu s nižestepenim presudama koje je potvrdila, ali su već u Apelacionom судu došla do izražaja dva stajališta. Jedno (Lord Denning) je prihvaćalo američki Restatement i primijenilo "poper law of the tort", a drugo (Lord Upjohn) nije prihvaćalo američki R., nego je kao i prvostepeni sudac stajalo na stajalištu lex fori. Kuća lordova je imala toliko glasova, koliko je članova vijeća. Lord Pearson je primijenio lex fori, ali je smatrao da bi trebalo odrediti uvjete za njenu primjenu kako bi se izbjegao "forum shopping". Lord Donovan je smatrao da se u Engleskoj može utužiti civilni delikt i ako ga nema u zemlji gdje se čin zbio. Lord Hobson je prihvatio (kao i Lord Denning) američki Restatement, a Lord Guest i Lord Wilberforce su smatrali da se in concreto radi o mjeri naknade, a to je proceduralno pitanje, pa se prema tome na to može primjeniti lex fori. Vidi se da je doduše u tom slučaju u Engleskoj sudjeno engleskim državljanima na temelju engleskog prava, ali nije bilo jasno koja sve načela izlaze iz tog judikata.

(14a) L. C. predlaže alternativnu primjenu prava koje s dogadjajem ima najbližu vezu. Ovo načelo je Apelacioni sud primijenio na ugovorne obveze u slučaju Coast Line Ltd. v. Budig & Veder Chartering N. V. (1971) (LLR 1972, 1, 53 i Upppk br. 55/72, str. 44 i d.) i komentar E. P., Načelo "najbliže veze" u engleskoj judikaturi i načelo čl. 132 "Zuipka", ibidem str. 46. Očigledno da su za načelo najbliže veze "in tort" bile potrebne neke pretpostavke da bi se spriječila prevelika kolebanja u judikaturi.

(15) L. C., 140, str. 4 i d.

(16) Ibidem.

(17) U tom se izvještaju kaže da se na dvosudačko vijeće mora čekati 6 do 7 mjeseci, a na tročlano vijeće postoji samo nada da bi se moglo skratiti čekanje od sadašnjih 12 do 14 mjeseci. Međutim, 3. X 1985. (TLR 4. X 1985) Sir John Donaldson M. R. u izvještaju o sudskoj godini 1984/1985. ukazuje na to da iako je uspješnost rada u Apelacionom судu u porastu, ipak je broj predmeta koje treba rješiti porastao, jer je porastao i broj podnesenih pravnih lijekova (od 1437 u 1983/84 na 1570 u 1984/85). Pravni lijekovi koji su čekali duže od 18 mjeseci na raspravu su svedeni od 76 u rujnu 1984. na 42 u rujnu 1985. I opet naglašava da je 76% žalba

odbijeno. Istiće kako zastupnici stranaka koje primaju pravnu pomoć (Legal Aid) ne bi trebali tim strankama robovati, nego bi trebali imati na umu da su od stranke nezavisni i da je njihova dužnost da služe pravu, a da država snosi troškove neuspjele žalbe. Postotak odbijenih pravnih lijekova je doista impresivan, a kritika zastupnika stranaka koje primaju pravnu pomoć posve umjesna.

- (18) Tj. Limitation Amendments Act, 1980.
- (19) Primjer brze reakcije zakonodavca daje slučaj Fibrosa Spolka Akcyjna v. Fairbarn Lawson Combe Barbour Ltd. (1943) na području frustracije u kojem je Kuća lordova popravila najveće nepravičnosti pravila iz Chandler v. Webster (1904) i u konkretnom ratnom slučaju uspjela izbjegići ih, ali je tih nepravičnosti dovoljno ostalo da je Parlament donio iste godine Law Reform (Fraustrated Contracts) Act, 1943.
- (20) V. Derek Morgan, General Note u "Current Statutes Annotated 1980, Limitation Act, 1980, c. 58 (tj. zakonski članak br. 58).
- (21) Ibidem, str. 4 komentara.
- (22) Ti su uvjeti prema rješidbi Kuće lordova u Birkett v. James (1978) da je tužitelj namjerno zategnuo postupak, pa je odatle nastala šteta tuženome, a ti su uvjeti uključeni u čl. 33 LA 1980. Ti su propisi neprimjenljivi na arbitražne postupke. V. Derek Morgan o. c.
- (23) Odredbe LA 1980. reagiraju s jedne strane na Birkett v. James (1978), a s druge strane na kritiku te rješidbe od strane Lorda Denninga u Biss v. Lambeth Health Authority (1978). Naime prema prvoj od tih rješidaba može se zahtjev odbiti radi neurednog nastavka postupka ("want of prosecution"), kako je rečeno u prethodnoj bilješci, ali to ne sprečava da se unutar zastarnog roka može pokrenuti novi postupak. Lord Denning je tražio da se kod rješavanja o odbijanju takvog zahtjeva uzmu u obzir sve okolnosti, dakle ne samo otežavanje dokaznog postupka, nego i sve druge nepovoljne posljedice takvog otezanja, kao što je dugotrajna prijeteća parnica. U Mahon v. Concrete (Southern) (1980) je Lord Denning ponovno naglasio da treba što ograničenije primjenjivati načela iz Birkett v. James (1978), pa će to sigurno utjecati na tumačenje čl. 33 LA 1980.
- (24) Za arbitražne postupke je Kuća lordova u slučaju Bremer Vulkan Schiffbau- und Maschinenfabrik v. North India Shipping Corporation (1981) smatrala da nema sudbenosti za odbacivanje tužbe. V. LLR 1981, 1, 253 i Upppk br. 90/81. Komentar rješidbi E. P., Ovlašti redovnog suda u arbitražnim postupcima pred londonskim arbitražama, Upppk 90/81, str. 39 i d.
- (25) Te riječi koje su preuzete iz L. C. WP 75 glase u izvorniku: "...in which effect is given to foreign law or to determination by foreign courts as a matter of substance rather than as a matter of procedure".

- (26) County Court odgovara historijskim nazivima daleko bolje nego sadašnjoj podjeli Engleske na upravne jedinice. Odredbe o nadležnosti tih sudova odgovaraju ograničenoj nadležnosti koju su kod nas imali sudovi koji su se nazivali kotarskim sudovima, ali sada tih sudova više nema, nego postoje općinski sudovi s većom nadležnošću. Razgraničenje teritorijalne nadležnosti je vrlo različito od one naših općinskih sudova. Zato držimo da je najbolje služiti se izvornim engleskim nazivom "County Court" (dalje C. C.).
- (27) U sporovima iz spašavanja C. C. je nadležan do vrijednosti od 15.000.- funti, a u ostalim pomorskim sporovima samo do vrijednosti od 5.000.- funti.
- (28) V. Emilio Pallua, Suvremenii razvoj engleskog prava u zakonodavstvu i precedentima, Upppk br. 100/1983, str. 193, napose 1980, gdje se navodi pomorska nadležnost Prvostepenog suda Engleske ("Hingh Court") prema Supreme Court Act, 1983. Te odredbe preuzete i u County Court Act, 1984. s nužnim modifikacijama.
- (29) V. bilješku robin C. A. White na taj član u Current Law Statutes Annotated 1984, sv. 1.
- (30) Definicija unutarnjih voda glasi: "inland waters" includes any part of the sea adjacent to the coast of the sea adjacent to the coast of the United Kingdom certified by the Secretary of State to be failing by international law to be treated as within the territorial sovereignty of Her Majesty apart from the operation of that law in relation to territorial waters. "Luka se pak definira ovako: "port" means any port, harbour, river, estuary, haven, dock, canal, or other place so long as a person or body of persons is empowered by or under an Act to make charges in respect of ships entering it or using the facilities in it, and "limits of a port" means the limits hereof as fixed by or under the Act in question or, as the case may be, by the relevant charter or custom." "Charges" su pristojbe koje se ne odnose na svjetla ili svjetionike, kao ni na bove i pilotazu.
- (31) Izvorni tekst glasi: "Sect. 121.- (1) omissis - (2) In subsection (1) above "structure or creation" includes a vehicle, vessel, hovercraft, aircraft or other movable objects of any kind in such circumstances as may be prescribed as being circumstances that in the opinion of the Secretary of State justify treating it for this purposes as "building".
- (32) U vijeću Tajnog savjeta su bili lordovi Fraser of Tullybelton, Roskill, Brandon of Oakbrook, Templeman i Griffith, v. TLR 4. VII 1985.
- (33) U slučaju Cattle v. Stockton Waterworks (1875).
- (34) Lord Wilberforce je u slučaju Tate and Lyle Food Distribution Ltd. v. Greater London Council (1983) rezimirao sadašnje stane prava.

- (35) Kritičku ocjenu presude u Junior Books Ltd. v. Veitchi Ltd. (1983) v. kod J. Holyoak, Tort and contracts under Junior Books Law Quarterly review 1983, 591, koji zaključuje rječima: "In future it could be that breach of contract will be a little section of the law of torts."
- (36) U ovom sporu je tužio naručitelj u brodarskom ugovoru na vrijeme, (time-charterer), a tužili su i zakupnik broda demise charterer (tj. osoba u posjedu broda) i vlasnik broda. Vlasnik i zakupnik broda su uspjeli sa svojim zahtjevima, ali osebujnost spora je bila u tome što je naručitelj broda (dakle osoba koja nije u posjedu broda) bio istovremeno i vlasnik broda.
- (37) V. TLR 6. VII 1985. U tom se slučaju radilo o tome da je tuženi doбавio trgovcu u UK motor koji je trebao kupcu tog motora (koji ga je od trgovca kupio) omogućiti da održi takve prilike u njegovom jastožniku, da se njegovi jastozi povoljno razvijaju. Medutim, uslijed greške motora jastozi su uginuli. Oštećeni je bio u ugovornom odnosu samo sa svojim prodavateljem, a ne i s izvornim dobavljačem.
- (38) V. N. Pallua, Odgovornost zbog propusta "dužne pažnje" proteže se i na gubitak na imovini ("financial loss"), Upppk br. 95/1982, str. 58 i d. Zanimljiv je bio votum Lorda Wilberforcea prema kojemu se ne može takva naknada štete tražiti ako potječe od samog objekta štete. Presuda Veitchi (supra) je objavljena u istom broju.
- (39) Spor Société Anonyme Marocaine de l'Industrie de Raffinage v. Notos maritime Corporation (The "Notos"), TLR 10. VIII 1985.
- (39a) Presudu u slučaju The "Laura Prima" v. Upppk br. 94/1982.
- (40) V. Tai Hing Cotton Mill Ltd. v. Liu Chong Hing Bank Ltd. and Others, TLR 10. VIII 1985. Lord Scarman pokraj toga što izričito to kaže (str. 322) još se i poziva i na stalnu englesku judikaturu počev od presude u Kepitigalla Rubber Estate Ltd. v. The national Bank of India Ltd. (1909) pa do neobjavljene presude u Wealden Woodlands (Kent) Ltd. v. National Westminster Bank Ltd. (1983), a da je stajalište iz Macmillan (sup.) slijedio apelacioni sud Novog Zelanda u National Bank of New Zealand Ltd. v. Walpole and Patterson Ltd. (1975) i u Commonwealth Trading Bank of Australia v. Sidney Wide Stores Pty. Ltd. (1981). Izričito otklanja da pojmovi predvidivosti i uzročnosti iz Wagon Mound (1961) mogu imati utjecaja na rješavanje ovog slučaja iz ugovornih obveza.
- (41) Deklaracija Lorda kancelara Gardinera je 1966. Kući lordova omogućila da mijenja, pod određenim pretpostavkama, svoje precedente (v. njen tekst u ovom periodiku br. 33, str. 47 i u LLLR 19 1966, 2, 151). Komentar E. P., Promjena pravila precedenata u Engleskoj, Upppk br. 33, str. 48 i d. Medutim, ta deklaracija nije dopustila Tajnom savjetu da tumači englesko pravo drukčije negoli je tumačeno do njegove presude, jer su za sudski odbor Tajnog savjeta precedenti Kuće lordova oni koji tvore common law.

- (41a) U vijeću su bili Sir John Donaldson, M. R., L. J. Neill i Sir John Megaw, v. TLR 24. VI 1985 i LLR 5 (1985) 2, 448.
- (42) V. TLR 22. VII 1985. U vijeću su sudjelovali L. J. Kerr, L. J. Croom-Johnson i Sir Denys Buckley.
- (43) Presudu u The "Nema" v. u LLR 1981, vol. 2 str. 239, a presudu Apelacionog suda v. LLR 1980, 2, 4, str. 339 i komentar S. Jelinčića u ovom periodiku br. 90, str. 55 uz presudu objavljenu u izvodu na str. 45. U tom slučaju se radilo o preispitivanju arbitražne odluke o frustraciji, a na temelju Zakona o arbitraži od 1979. Kuća lordova je istakla da u takvom slučaju sudac ne treba ispitivati da li se on slaže s rješenjem arbitra, nego da li je arbitar tako promašio smisao prava ili donio takvu odluku koju nijedan razumnji arbitar ne bi mogao donijeti ("whether it appeared on perusal of the award either that the arbitrator has misdirected himself in law or that his decision was such that no reasonable arbitrator could have reached").
- (44) V. TLR 24. VII 1985. "Earldom fo Annandale and Hartfell". U vijeću je bilo osam članova, ali od njih su samo četiri redoviti članovi sudskog kolegija Kuće lordova, a ostala četiri su bila doduše takodjer članovi Kuće lordova, ali su u tom vijeću sudjelovali na temelju svojih drugih funkcija.
- (45) V. AMC 1985, str. 67-95. Spor se vodio izmedju Perusahaan Umum Listrik Negara Pusat & Al. v. M/V Tel Aviv & Al. - U sudaru su sudjelovali indonezijski brod Djatimulia (s indonežanskim posadom) i izraelski brod Tel Aviv (s izraelskim posadom). Tužitelji su bili vlasnici tereta na indonežanskom brodu. O presudi Vrhovnog suda SAD-a o pitanju forum non conveniens v. AMC 1982, str. 214 i d. i Upppk br. 97/83, str. 45 i d. i komentar E. P. Još o forum non conveniens, Upppk br. 97/83, str. 49 i d. Kontravotum su u Vrhovnom sudu toj presudi bili dali suci Stevens i Brennan.
- (46) Izvorni tekst glasi: "Jurisdiction shall be taken unless to do so would work an injustice."
- (47) Nadamo se da će ta rješidba biti prikazana u našem periodiku.
- (48) AMC 1984, str. 1817 i d. U vijeću je sudjelovalo svih 9 sudaca, a samo jedan od njih, sudac Stevens, dao je odvojeni votum.
- (49) Kako se navodi u rješidbi, SAD su 1965. otkazale, a onda otukaz Varšavske konvencije od 1929. povukle. Haški protokol od 1955. nisu ratificirale. Montrealski protokol br. 4 nije ratificiran, jer je Senat o njemu glasao, ali je samo 50 glasova bilo za ratifikaciju, a 42 protiv, tako da nije polučena dvotrećinska većina koja je u senatu potrebna za ratifikaciju međunarodnih ugovora.
- (50) Ibidem, str. 1823.
- (51) U odvojenom mišljenju se to izričito ističe ukazujući i na to da zračni vozari nisu uspjeli da Senat odobri montrealski

protokol i tako suzi njihovu odgovornost, ali su zato ono što njihov parlamentarni lobby nije postigao sada njihovi odvjetnici postigli ("Today their attorneys win the battle that their lobbyists lost"), str. 1847, bilj. 9. - O pitanju značaja odvojenih votuma v. Linda Novak, The Precedential Value of supreme Court Plurality Decisions, u Columbia Law Review, 1980, str. 156 i d.

- (52) AMC 1984, str. 1521. Članovi vijeća Randall i Higginbotham, Ct. JJ. i McDonald, D. J. Većinski votum str. 1521-1536, a odvojeni votum suca Higginbothama str. 1536-1546.
- (53) Tekst FSIA u Upppk br. 76/77 u izvorniku i u prijevodu Katarine Tomaševski uz njen uvod str. 3 i d.

SUMMARY

Dr Emilio Pallua: RECENT DEVELOPMENTS IN LEGISLATION AND JURISPRUDENCE IN COMMON LAW

A review is given of the work of the English Law Commission in 1983/4 concerning preparatory work for legislative reforms. The Limitation Act (1980) and the Foreign Limitation Periods Act (1984) are analysed. The MSA 1982, 1983 and 1984 and also the Admiralty competence in the County Court Act (1984) are critically presented.

The judgments of the Judicial Committee of the Privy Council in the "Mineral Transporter" and the "Ibaraka Maru" (1985) and in the Tai Hing Cotton Mill Ltd. v. Liu Chong Hing Bank Ltd. (1985) and of the Court of appeal in the "Notos" (1985), in Sotobelio v. Banco Totta & Acores (1985) and in Tossa Marine Company Ltd. v. Alfred Topfer Schiffahrtsgesellschaft m. b. H. (1985) are analysed. So also are the judgment of the Supreme Court of the United States in Trans World Airlines Inc. v. Franklin Mint Corp. & Al. (1984) and two judgments of the Court of Appeal of the 5th Circuit of the United States. The former is concerned with the forum non conveniens in Perusahaan UMUN Lus-trik Negara Pusat & Al. v. New Tel Aviv & Al. (1983), the latter with state immunity in Vencedora Oceanica Navigacio S. A. v. Compagnie Nationale Algerienne de Navigation (C. N. A. N.) and the Republic of Algeria (1984).